

РОЗДІЛ IV

Сучасні інтеграційні процеси і міжнародне співробітництво

УДК 339.5 (477) : 061.1 ЄС

А. О. Бояр – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, магістр економіки Університету Аляски у Фербенксі (США)

Система технічних норм і стандартів ЄС у контексті європейської інтеграції України

*Роботу виконано на кафедрі міжнародних
економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті розглядаються концептуальні, інституційно-правові та процедурні основи функціонування системи технічного регулювання ЄС. Дається огляд сучасного стану, напрямів, правових та інституційних механізмів приведення у відповідність вітчизняної системи стандартизації до вимог ЄС.

Ключові слова: технічні норми та стандарти, директиви нового та глобального підходів, сертифікація, законодавство, оцінка відповідності, взаємне визнання, адаптація, гармонізація.

Boyar A. O. Harmonised Standards of the EU and the European Integration of Ukraine. Conceptual, institutional, legislative and procedural basics of technical regulation in the EU are presented. Current state, contemporary problems and institutional and legislative mechanisms of adaptation of the Ukrainian technical standardisation system to the communitarian norms are considered.

Key words: technical norms and standards, New and Global Approach directives, certification, legislature, conformity assessment, mutual recognition, adaptation, harmonisation.

Ринкова складова частина європейської інтеграції України ставить ряд нових завдань перед суб'єктами вітчизняної економіки. Одне з найважливіших серед них – підвищення конкурентоспроможності українських виробників товарів та послуг, їх вихід на європейський і світовий ринки. Вирішення цієї проблеми передбачає реалізацію цілого комплексу заходів структурно-організаційного, техніко-інноваційного, правового характеру. Серед них і адаптація національної системи стандартизації, метрології та сертифікації (технічних стандартів, процедур та органів з оцінки відповідності тощо) до системи технічного регулювання Європейського Союзу¹, що вимагає поглибленого дослідження останньої.

Система технічних норм і стандартів Європейського співтовариства обрана об'єктом дослідження і через ряд інших причин. По-перше, вона є досить складною як з точки зору особливостей і динаміки свого розвитку, так і з точки зору її практичного впровадження на теренах усіх держав-членів ЄС. По-друге, після завершення формування зони вільної торгівлі між Україною і ЄС технічне регулювання Співтовариства стане одним з головних нетарифних бар'єрів доступу вітчизняної продукції на єдиний ринок наших західних сусідів². По-третє, як показує досвід ринкової

¹ У подальшому викладі матеріалу категорії “Європейський Союз”, “Європейське співтовариство”, “Співтовариство” і скорочення ЄС уживатимуться як синоніми.

² Технічні норми та стандарти створюють перешкоди для експортерів продукції шляхом установлення країною-імпортером певних вимог до товару чи послуги. Ці вимоги стосуються, як правило, захисту здоров'я, безпеки і прав споживачів, дотримання екологічних нормативів. Дозвіл на продаж такої продукції надається лише після проходження необхідних процедур сертифікації, а вони, очевидно, тягнуть за собою додаткові витрати і підвищують вартість продукції.

інтеграції третіх країн з єдиним ринком Співтовариства та досвід країн-кандидатів на членство у ЄС (нових країн-членів), адаптація технічних норм і стандартів відбувається в односторонньому порядку, тобто з боку останніх, а не з боку Співтовариства.

Слід також відмітити, що ця тематика недостатньо досліджена вітчизняними науковцями і частково (поверхово) представлена у працях таких авторів, як О. Чувпило, С. Осика, Г. Філіпчук, Я. Юзьків, Р. Овчаренко, К. Кошман, Л. Кавуненко, Т. Гончаров, Ф. Грищенко, Ю. Кожедуб, О. Іванов та ін. Серед іноземних авторів можна виділити праці М. Леммела, Ф. Маніє, Д. Хансон, А. Бейлі, М. Маккіні, Н. Біверс, С. Рейнолдс, Н. Мусис та ін.

Технічні норми та стандарти ЄС формують важливу умову функціонування єдиного ринку Співтовариства. Хоча гармонізація¹ національних систем технічного регулювання держав-членів ЄС прямо не передбачається нормами Договору про заснування Європейського співтовариства², необхідність здійснення таких заходів була підтверджена рішеннями Суду ЄС ще на перших етапах формування єдиного ринку.

Технічні норми та стандарти ЄС встановлюють основоположні вимоги та критерії оцінки товарів, послуг та процесів. Таким чином, за допомогою стандартів забезпечується відповідність товарів та послуг їх призначенню, а також їх сумісність зі здоров'ям і безпекою людей та середовища. Вимоги щодо якості, безпеки, екологічності та інші вимоги, які ставить Співтовариство до продукції, що потрапляє на його ринок, є одними з найвищих у світі.

Практика показує, що технічні стандарти розробляються на різних рівнях: глобальному, регіональному та національному. Світові стандарти погоджуються і затверджуються на рівні Міжнародної організації зі стандартизації³. Директива Ради ЄС 98/34/ЄС [17] визначає європейські стандарти як технічні вимоги до товарів, затверджені європейськими організаціями стандартизації⁴ (позначення *EN ISO* – європейська норма (*European Norm*), що відповідає вимогам *ISO*). Національні стандарти затверджуються національними органами стандартизації країн.

Слід розмежувати поняття “європейські стандарти” та “гармонізовані стандарти”. Під гармонізованими стандартами розуміють європейські стандарти, погоджені з Європейською комісією і схвалені останньою після погодження з усіма державами-членами ЄС.

Усунення перешкод для руху товарів, пов'язаних з існуванням різних технічних норм і стандартів у державах-членах, забезпечується у Співтоваристві двома способами: 1) шляхом гармонізації національних стандартів через прийняття та імплементацію єдиних норм комунітарного права у цій сфері та 2) шляхом впровадження принципу взаємного визнання.

Первинний імпульс до **гармонізації національних норм і стандартів у Співтоваристві** дали Директива Комісії 70/50 та справа “Dassonville” [8]. Вони трактували технічні перешкоди для торгівлі між країнами-членами Співтовариства як заходи, які мають рівнозначний до кількісних обмежень ефект і повинні бути усунені відповідно до ст. 28 Договору. Проте до середини 1980-х рр. процеси гармонізації відбувалися вкрай повільно. Причинами цього стали, по-перше, технічна складність процесу, обумовлена необхідністю формувати єдині норми для кожної категорії товарів і, по-друге, прийняття відповідних директив Ради мало відбуватись одногосно. Проте ці труднощі були вирішені шляхом прийняття 7 травня 1985 р. *Резолюції Ради про новий підхід до технічної гармонізації і стандартизації* [16].

¹ У статті використовуються три терміни, які досить часто ототожнюють, а саме: “гармонізація”, “адаптація” і “уніфікація”. Автор вбачає за доцільне розмежовувати їх і вживати термін “гармонізація” у розумінні “приведення законодавства держав-членів ЄС до вимог законодавства ЄС”; термін “адаптація” у значенні “приведення правових актів третіх країн (не членів ЄС) до норм права Співтовариства” і термін “уніфікація” у значенні “зближення правових норм технічного регулювання різних держав світу чи їх об'єднань шляхом взаємного узгодження відповідних правових норм”.

² Первинно відомий як Договір про заснування Європейського економічного співтовариства або Римський договір 1957 р. з подальшими змінами, внесеними Єдиним європейським актом (1986 р.), Маастрихтським договором (1992 р.), Амстердамським договором (1997 р.) та Ніццьким договором (2001 р.). Надалі – Договір.

³ Позначення *ISO* – *International Organization for Standardization*.

³ Позначення *ISO* – *International Organization for Standardization*.

⁴ Європейський комітет стандартизації (CEN), Європейський комітет електротехнічної стандартизації (Cenelec), Європейський інститут телекомунікаційних стандартів (ETSI).

У цій резолюції вперше були прописані стратегія і методика гармонізації технічних норм країн-членів. Принципами нового підходу стали [18, 7]:

- гармонізація національних законодавств щодо технічних стандартів обмежується встановленням *необхідних вимог (essential requirements)* до продукції, відповідність яким є достатньою підставою допуску цієї продукції на єдиний ринок Співтовариства;
- відповідність продукції вимогам директив забезпечується дотриманням технічних характеристик, що прописані у гармонізованих стандартах;
- впровадження гармонізованих чи інших стандартів залишається добровільним, і виробник завжди може дотримуватись інших стандартів, що відповідають необхідним вимогам;
- продукція, виготовлена згідно з гармонізованими стандартами, вважається такою, що відповідає необхідним вимогам.

Новий підхід передбачає гармонізацію необхідних вимог шляхом їх упровадження через директиви. Проте він використовується не до усіх категорій товарів. Зокрема принципи нового підходу не застосовуються до продуктів харчування, продукції хімічної та фармацевтичної промисловості, транспортних засобів і тракторів [18, 8].

Отже, сьогодні джерелами права у сфері технічного регулювання ЄС є (поряд зі згаданими статтями Договору і рішеннями Суду ЄС) десятки директив, які прийнято розділяти на дві групи: *директиви “старого” підходу*¹ і *директиви нового та глобального підходів*. До директив нового та глобального підходів належать директиви, на які згідно з рішенням Ради ЄС чи Ради і Парламенту ЄС поширюються принципи, викладені у резолюціях Ради від 7 травня 1985 р.² та від 21 грудня 1989 р. [15] відповідно. До директив “старого” підходу належать усі інші директиви з гармонізації технічних норм і стандартів держав-членів Співтовариства.

На основі резолюцій Ради від 7 травня 1985 р. та від 21 грудня 1989 р. нині прийнято понад 29 директив із гармонізації, які стосуються безпеки споживчих товарів. Зокрема таких категорій товарів, як будівельні матеріали, іграшки, косметика, електротехніка, прилади та обладнання, упаковки, вибухонебезпечні речовини тощо³. Крім того, існує ряд проектів директив нового і глобального підходів, розроблених Комісією, але не затверджених Радою і Парламентом.

У деяких випадках директиви нового підходу можуть застосовуватися паралельно з іншими директивами ЄС, наприклад, із Директивою щодо загальної безпеки товарів [13], Директивою щодо нешкідливості товарів [12], якщо останні містять положення, не охоплені директивами нового підходу.

Діючі системи оцінки відповідності виробів і їх якості складаються з двох підсистем: обов’язкової та добровільної [2, 89]. Підсистема обов’язкової оцінки стосується усіх товарів, що поставляються на єдиний ринок виробниками країн-членів чи третіх країн. Вона покликана піклуватися про те, щоб в обороті перебували лише безпечні для людини та середовища вироботи.

Символом відповідності виробу нормам, зазначеним у директивах ЄС, є маркування *CE* (*Certified for Europe*) (рис. 1). Наявність такого символу на продукції (імпортній чи внутрішнього виробництва) означає, що виробник провів необхідну процедуру оцінки цього товару і може вільно реалізовувати його на ринку ЄС. Знак розміщується безпосередньо на виробі, упаковці чи на супровідній документації.

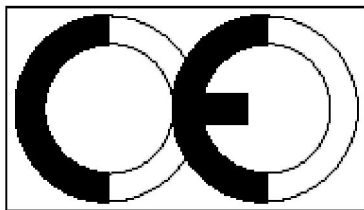

Рис. 1. Маркування продукції про відповідність необхідним вимогам Співтовариства (маркування CE)

¹ Категорія, що використовується Державним комітетом України з питань технічного регулювання і споживчої політики. Генеральний директорат з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії послуговується категорією “інші директиви, що стосуються стандартизації” (*other standards-receptive directives*).

² Детальніші реквізити див. вище.

³ Повний перелік директив, чинних станом на 22 жовтня 2007 р., з усіма їх реквізитами міститься у на сайті Генерального директорату з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії // <http://ec.europa.eu/enterprise/newapproach/standardization/harmstds/reflist.html>

Загальні правила єдиного маркування СЕ затверджені Рішенням Ради ЄС 93/465/ЄЕС від 22 липня 1993 р. [11]. У директивах, прийнятих до цього Рішення, фразу “знак СЕ” було замінено на “маркування СЕ” (зміни внесені Директивою 93/68/ЄЕС) [14].

Ініціатором процедури сертифікації продукції для ринку Співтовариства може бути сам виробник або уповноважена ним особа (представник). Оцінка відповідності товару необхідним вимогам, прописаним у директивах нового підходу, може здійснюватися самими виробниками, третіми сторонами (уповноваженими органами¹) або і тими, й іншими (окремі етапи).

У директивах нового підходу прописуються алгоритми оцінки відповідності, зазначаються сторони, які можуть проводити таку оцінку на різних етапах, особливості процедури оцінки, можуть передбачатись альтернативні процедури тощо. У будь-якому випадку особа, яка проводить оцінку відповідності виробу, зобов’язана дотриматися процедури, вписаної у відповідній директиві, а виробник, чия продукція сертифікується, має підготувати відповідну технічну документацію та отримати Декларацію Європейського Співтовариства про відповідність. Декларація ЄС про відповідність є основним документом, за яким виробник отримує право наносити маркування СЕ на відповідну продукцію.

Треті сторони, які можуть проводити експертну оцінку відповідності товару вимогам директив ЄС, призначаються національними органами стандартизації держав-членів після отримання відповідного звернення від виробника чи уповноваженого ним представника. Оцінка уповноваженими органами вимагається, як правило, для товарів, що можуть становити підвищений рівень ризику для здоров’я населення чи середовища. Держави-члени зобов’язані повідомляти Комісію про органи, які вони уповноважили на проведення оцінки відповідності. Наприкінці 2002 р. Комісію було повідомлено про близько 1000 таких органів [10].

Оцінка відповідності проводиться у кілька етапів (*модулів*²), які можуть виключати один одного. Кожен із модулів переслідує певні цілі і передбачає певну кількість різних процедур, що використовуються стосовно широкого кола товарів, що сертифікуються (табл. 1). Одні модулі стосуються фази розробки (дизайну) товару, інші – фази виробництва, ще інші – обох цих фаз (рис. 2). Кожна директива нового підходу передбачає обов’язкове проходження певних модулів і можливі альтернативні процедури в межах окремих із них.

Таблиця 1

Основні модулі оцінки відповідності нормам і стандартам ЄС³

Модуль	Назва модуля	Короткий зміст модуля
1	2	3
<i>A</i>	Внутрішній контроль виробництва	Охоплює внутрішнє проектування і контроль виробництва. Цей модуль не вимагає залучення уповноваженого органу
<i>B</i>	Експертиза на відповідність типу продукції Співтовариства	Охоплює фазу проектування. Проводиться уповноваженим органом, яким видається сертифікат з висновками експертизи. За цим модулем обов’язково слідує модуль оцінки фази виробництва
<i>C</i>	Відповідність продукції певному типу	Охоплює фазу виробництва і слідує за модулем <i>B</i> . Здійснюється оцінка відповідності продукції типу, описаному у сертифікаті, виданому відповідно до модуля <i>B</i> . Залучення уповноваженого органу відбувається не обов’язково
<i>D</i>	Перевірка якості виробництва	Охоплює фазу виробництва і слідує за модулем <i>B</i> . Відбувається згідно зі стандартом якості EN ISO 9002 із залученням уповноваженого органу, відповідального за затвердження і контроль системи якості виробництва, кінцевої інспекції та перевірки продукції, встановленої виробником

¹ Англійською – “*notified bodies*”.

² Термін “модуль” (*module*) офіційно вживається у правовій мові Співтовариства.

³ Складено за: [18, 32].

Закінчення таблиці 1

1	2	3
E	Перевірка якості виробу	Охоплює фазу виробництва і слідує за модулем B . Відбувається згідно зі стандартом якості EN ISO 9003 із залученням уповноваженого органу, відповідального за затвердження і контроль системи якості кінцевої інспекції та перевірки продукції, встановленої виробником
F	Перевірка виробу	Охоплює фазу виробництва і слідує за модулем B . Уповноважений орган контролює відповідність продукції типу, описаному у сертифікаті, виданому відповідно до модуля B , і видає сертифікат відповідності
G	Перевірка товарної одиниці	Охоплює фази проектування та виробництва. Кожен окремий товар екзамується уповноваженим органом, який видає сертифікат відповідності
H	Охоплює фази проектування та виробництва	Відбувається згідно зі стандартом якості EN ISO 9001 із залученням уповноваженого органу, відповідального за затвердження і контроль системи якості проектування, виробництва, кінцевої інспекції та перевірки продукції, встановленої виробником

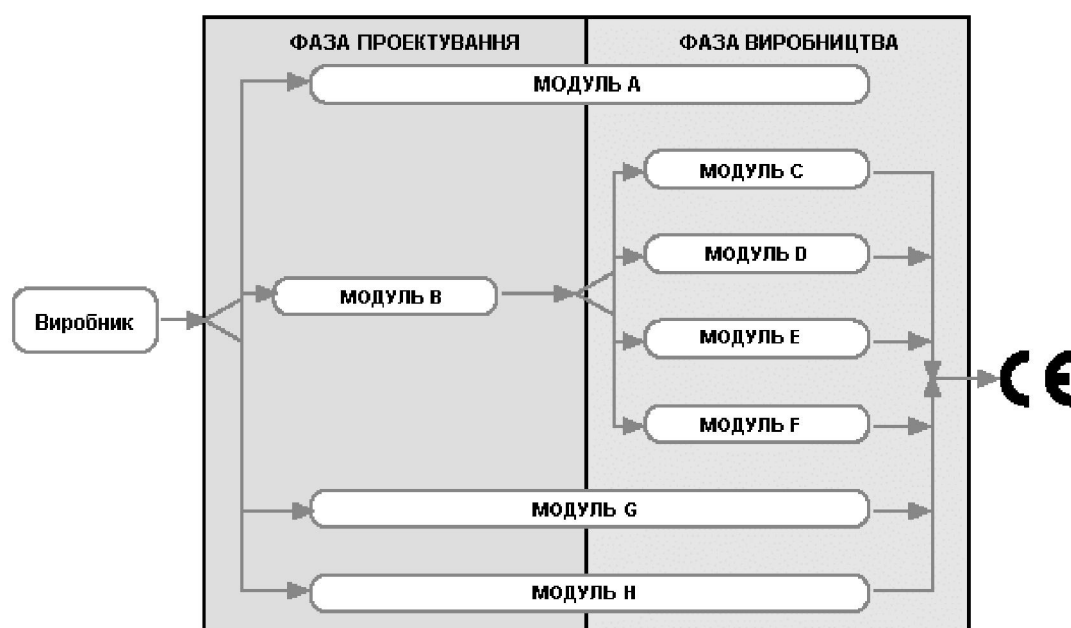

Рис. 2. Узагальнена схема процедури оцінки на відповідність технічним нормам і стандартам ЄС¹

Проте новий підхід піддається певній критиці через притаманні йому недоліки. Це, зокрема, недостатнє врегулювання певних стандартів (наприклад, щодо акустичних іграшок, велосипедів), низький рівень залучення організацій захисту прав споживачів у процесі прийняття гармонізованих стандартів, добровільний характер дії, повільність процесу прийняття та перегляду стандартів, низький імідж маркування CE серед споживачів і ризик зловживання з боку підприємств тощо [3, 26–27].

Згідно з Директивою Ради 98/34/ЄС [17] держави-члени Співтовариства зобов'язані повідомляти Комісію та інші держави-члени про нові технічні стандарти, які вони планують впроваджувати. Якщо упродовж трьох місяців від останніх не надійшло зауважень, держава-член може їх впрова-

¹ Складено за: [18, 32].

джувати. Ця директива встановлює також процедуру співпраці та обміну інформацією між кому-нітарними і національними відомствами зі стандартизації.

Функціонування *підсистеми добровільної сертифікації* забезпечує Європейська організація сертифікації та досліджень (ЄОСД), якою створено KEYMARK – Європейську систему оцінки відповідності виробу до європейських норм. Ця організація була заснована спільно Європейською комісією, Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ) та європейськими організаціями стандартизації у квітні 1990 р. Вона є незалежною і неприбутковою організацією. ЄОСД не проводить самостійних тестувань або сертифікації товарів та послуг. ЄОСД діє як координаційний центр оцінки відповідності у Європі. Її метою є сприяння розбудові єдиного ринку ЄС та сприяння ліквідації технічних бар'єрів у торгівлі згідно з принципами СОТ.

Завдання, які виконує ця організація, полягають у сприянні розвитку процесів взаємного визнання, моніторингу ринку на предмет відповідності товарів і послуг заявленим технічним специфікаціям, сприяння ефективнішому використанню існуючої інфраструктури оцінки відповідності, служіння інтересам споживачів тощо.

KEYMARK – це добровільний сертифікат, розроблений Європейським комітетом стандартизації (CEN) і Європейським комітетом електротехнічної стандартизації (Cenelec) у відповідь на Резолюцію Ради ЄС 1992 р., у якій європейським органам стандартизації пропонувалося дослідити можливість створення гармонізованого знаку відповідності європейським стандартам [3, 85].

Знак KEYMARK засвідчує відповідність товару стандартам CEN/Cenelec, тобто надає споживачам інформацію про те, що товар відповідає вимогам безпеки, визначеним у європейських стандартах.

Сьогодні KEYMARK визнано 19 європейськими країнами¹, у яких ця система діє на рівні з національними системами стандартизації. Будь-який виробник товарів широкого вжитку, що бажає покращити свою позицію на ринку, може подати заявку до національного органу сертифікації країни, що є членом угоди про KEYMARK, на отримання сертифікату KEYMARK.

Надзвичайно важливе значення для формування єдиного ринку товарів відіграв і відіграє *принцип взаємного визнання*. Вперше він був сформульований у рішенні Суду ЄС у справі *Cassis de Dijon* у 1979 р. [7] і закріплений у Білій книзі “Завершення формування внутрішнього ринку і взаємне визнання” [20]. У 1999 р. він був детально роз'яснений у повідомленні Комісії [9]. Принцип взаємного визнання гарантує вільне пересування товарів (і послуг) без потреби гармонізації законодавства країн-членів.

Суть принципу взаємного визнання полягає у тому, що товари, які законно виготовляються на території однієї держави-члена ЄС, не можуть бути заборонені для продажу на території іншої держави-члена, навіть якщо вони виготовляються за технічними чи якісними характеристиками, що відрізняються від тих, які застосовуються до своїх власних товарів.

Єдиний дозволений виняток – якщо такий товар (чи послуга) становить чи може становити загрозу здоров'ю споживачів чи навколишньому середовищу.

Слід також відзначити, що ЄС є прихильником уніфікації технічних норм і стандартів *на міжнародному рівні*. Досягнутий прогрес Співтовариства у цьому відношенні полягає у його приєднанні до Угоди про технічні бар'єри у торгівлі СОТ, у практиці підписання угод про взаємне визнання технічних стандартів із третіми країнами. Займаючи лідируючі позиції у світовій торгівлі й активно відстоюючи свої позиції в СОТ, ЄС є великою мірою творцем світової культури стандартизації і сертифікації продукції.

У межах Угоди про технічні бар'єри у торгівлі ЄС є поборником розробки єдиних глобальних технічних стандартів шляхом уніфікації національних законодавств чи взаємного визнання національних стандартів і процедур, бере активну участь у відповідному комітеті СОТ.

Співтовариство тісно співпрацює з країнами Азії у цій сфері у межах Плану дій зі сприяння торгівлі між державами-учасниками Азійсько-європейської зустрічі (*Asia-Europe Meeting (ASEM)*),

¹ Австрія, Бельгія, Великобританія, Данія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Португалія, Словенія, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція.

надає консультаційну і технічну допомогу Технічному комітету з питань стандартизації МЕРКОСУР тощо [19, 334].

ЄС підписав низку угод про взаємне визнання технічних стандартів із такими державами, як Японія, Швейцарія, Австралія, Канада, Ізраїль, Нова Зеландія, США. Проте вони не передбачають уніфікації технічних норм та стандартів договірних країн. Згідно з цими угодами відбувається взаємне визнання процедур сертифікації продукції, що суттєво полегшує умови товарообміну між сторонами договору і позбавляє виробників-експортерів продукції необхідності проходити таку процедуру у країні-імпортері.

Робота, спрямована на **приведення системи стандартизації, метрології та сертифікації України у відповідність до системи технічного регулювання ЄС**, розпочалася ще з середини 1990-х років. Правовою основою для цього стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС [6]. Окрім зазначеного документа, важливе значення сьогодні відіграє також “План дій “Україна – Європейський Союз”. Європейська політика сусідства”¹ та “План дій Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарту України) і Європейської комісії щодо укладання у 2011 р. Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів” [1, 26] та ряд національних правових актів².

Україна також приєдналася до Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів у межах Угоди СОТ про технічні бар’єри у торгівлі, що є необхідним кроком для вступу нашої країни до СОТ та її подальшого євроінтеграційного поступу.

Відповідальність за приведення у відповідність вітчизняної системи стандартизації до системи технічного регулювання ЄС покладено на Держспоживстандарт України. Сьогодні **робота здійснюється у трьох основних напрямках** [1, 17]: 1) адаптація законодавства України до вимог *acquis communautaire*³ та Угоди про технічні бар’єри в торгівлі СОТ; 2) адаптація нормативної бази, а саме: заміна стандартів колишнього СРСР на сучасні міжнародні та європейські стандарти відповідно до потреб економіки України та 3) забезпечення прозорості діяльності Держспоживстандарту шляхом його тіснішої взаємодії з громадськістю, вітчизняними підприємцями, промисловцями щодо застосування міжнародних норм і правил, сучасних стандартів, процедур оцінки відповідності, методів управління якістю тощо.

¹ “План дій “Україна – Європейський Союз”. Європейська політика сусідства” був схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р. Дата схвалення Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом – 21.02.2005 р. Документ розміщено на сайті Верховної Ради України (<http://zakon.rada.gov.ua>).

² А саме: Закон України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18.03.2004 р. № 1629-IV; Закон України “Про метрологію та метрологічну діяльність” від 11.02.1998 р. № 113/98-ВР; Закон України “Про підтвердження відповідності” від 17.05.2001 р. № 2406-III; Закон України “Про акредитацію органів з оцінки відповідності” від 17.05.2001 р. № 2407-III; Закон України “Про стандартизацію” від 17.05.2001 р. № 2408-III; Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” від 01.12.2005 № 3164-IV; Указ Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11.06.1998 р. № 615/98; Указ Президента України “Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу” від 14.09.2000 р. № 1072/2000; Постанова Кабінету Міністрів України “Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації” від 25.05.1992 р. № 269 із змінами, внесеними станом на 21.08.2003 р.; Постанова Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції державних систем стандартизації, метрології та сертифікації” від 25.05.1992 р. № 269, із змінами станом на 21.08.2003 р.; Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006-2010 роки” від 1.03.2006 р. № 229; Декрет Кабінету Міністрів України “Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення” від 08.04.1993 р. № 30–93 із змінами станом на 19.01.2006 р.; Декрет Кабінету Міністрів України “Про стандартизацію і сертифікацію” від 10.05.1993 р. № 46–93 із змінами станом на 08.09.2005 р.; Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006–2010 роках” від 11.05.2006 р. № 267-р.; Наказ Держспоживстандарту “Щодо реалізації Концепції розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики у 2006–2010 рр.” від 26.05.2006 р. № 149 та ін.

³ *Acquis communautaire (acquis)* – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ.

За першим напрямом триває робота з внесення поправок до існуючих законів України, прийняття нових законодавчих і нормативно-правових актів. У вже згадуваній Білій книзі, підготовленій Держспоживстандартом, пропонується внесення змін до 7 чинних законів України та 4 рішень Кабінету Міністрів України, що стосуються вітчизняної системи технічного регулювання.

На порядку денному стоять питання прийняття Закону України “Про безпеку продукції”, проект якого розроблено на підставі Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 року про загальну безпеку продукції; Закону України “Про державний ринковий нагляд за додержанням вимог щодо безпеки продукції та послуг”, який має відповідати кращій європейській практиці. Пропонується внесення змін і поправок до цілого ряду підзаконних нормативно-правових актів.

До першого напрямку належить також розробка та впровадження технічних регламентів¹ на основі європейських директив нового та глобального підходів, а також директив так званого “старого” підходу. Станом на 1 січня 2008 р. в Україні розроблено 27 технічних регламентів, що ґрунтуються на нормах директив нового і глобального підходів, та декілька технічних регламентів, в основу яких лягли інші директиви Співтовариства².

Згідно з Концепцією розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006–2010 рр. [5] безпосереднє впровадження в дію технічних регламентів, прийнятих на основі європейських директив нового та глобального підходів, розпочалось у 2007 р. Зокрема тоді впроваджено три технічні регламенти, у 2008 р. планується впровадити вісім, у 2009 – чотири, а у 2010 р. – ще п’ять технічних регламентів. Рівень відповідності української законодавчої бази до європейської на кінець 2010 р. має становити не менше ніж 90 % від загальної кількості діючих актів *acquis* у сфері технічного регулювання на основі директив нового та глобального підходів [1, 36].

Упровадження норм директив “старого” підходу повинно здійснюватися відповідно до так званої “Рожевої книги”³, розробленої Директоратом з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії. Ця книга є настановою щодо адаптації технічного законодавства в галузі норм і стандартів до вимог ЄС для країн, що хочуть набути членства в ЄС.

Заміна стандартів⁴ колишнього СРСР на сучасні міжнародні та європейські стандарти здійснюється відповідно до Державної програми стандартизації на 2006–2010 роки. У 2005 р. в Україні було адаптовано 900 стандартів Співтовариства⁵. Разом з тим, перед нашою державною стоїть завдання підвищити цей показник до значно вищого рівня у наступних роках. У цілому за період з 2006 по 2010 рр. планується гармонізувати 8570 стандартів за галузями економіки [4]. На кінець 2010 р. рівень відповідності нормативної бази має досягти 60 % від загальної кількості

¹ *Технічний регламент* – закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов’язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов’язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва // Абзац вісімнадцятий стаття 1 Закону України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” від 01.12.2005 р. №3164-IV (Відомості Верховної Ради (ВВР).– 2006.– № 12.– С. 101).

² Дані Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики // <http://www.dssu.gov.ua>

³ “Рожева книга” – це структурований список законодавчих актів Співтовариства, відповідальність за виконання яких несе Генеральний директорат з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії. Ця збірка законодавства поновлюється двічі на рік. На сьогодні до неї входить майже 500 правових актів. “Рожева книга” розміщена на сайті зазначеного Генерального директорату за адресою: http://europa.eu.staging.entt.cec.eu.int/enterprise/dgs/doc/pink_book_2006.pdf

⁴ *Стандарт* – документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги, дотримання яких є необов’язковим. Стандарт може містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи послуги // Абзац дев’ятий стаття 1 Закону України “Про стандартизацію” від 2001.05.17 № 2408-III.

⁵ Для порівняння у 2005 р. у Російській Федерації до норм ЄС було адаптовано 250 стандартів.

міжнародних та європейських стандартів. При цьому має здійснюватися поточний контроль відповідно до щорічних планів стандартизації та Програми перегляду стандартів.

За третім напрямом діяльності створено Громадську раду при Держспоживстандарті України, проводяться заходи, спрямовані на залучення громадськості до розробки законодавчих та нормативно-правових актів у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів. Планується широка просвітницька кампанія серед промисловців, підприємців, споживачів та розширення залучення європейської технічної допомоги.

Насамкінець слід зазначити, що завершення адаптації національної системи сертифікації товарів і послуг до норм ЄС дасть змогу значно полегшити вихід продукції українських виробників на європейський і світовий ринки. Україна прагне упродовж найближчих п'яти років створити адаптовану до вимог СОТ та ЄС сучасну систему технічного регулювання та захисту прав споживачів, що сприятиме розвитку економіки, підприємництва, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту життя, здоров'я людини, довкілля, прав споживачів, усуненню зайвих технічних бар'єрів у торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг.

Однак у цьому контексті подальшого наукового обґрунтування вимагають такі аспекти досліджуваної проблеми, як економічна ефективність адаптації національної системи стандартизації, метрології та сертифікації до системи технічного регулювання ЄС; пріоритетні сфери такої адаптації, відповідно до інтересів національних виробників; договірно-правові форми та інституційні механізми подолання технічних бар'єрів у торгівлі з Європейським співтовариством тощо.

Література

1. Біла книга. Про політику адаптації вітчизняного законодавства у галузі норм і стандартів до європейських вимог. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 65 с. Розміщена на сайті Держспоживстандарту України (http://www.dssu.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=42326&cat_id=42320).
2. Луцишин П. В., Федонюк С. В. Європейські інтеграційні процеси: формування єдиного ринку: Монографія. – Луцьк: РВВ “Вежа”, 2004. – 200 с.
3. Маніє Ф., Чувпило О. Технічні правила і стандарти в ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 135 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006–2010 роки” від 1.03.2006 р. № 229. – Додаток 2 до Програми.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006–2010 роках” від 11.05.2006 р. № 267-р.
6. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. Угоду ратифіковано законом України від 10.11.1994 р. № 237/94-ВР (Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 46. – С. 415).
7. Case 120/78, Cassis de Dijon, [1979] ECR 649. Розміщена на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
8. Case 8/74, Procureur du Roi v. Dassonville [1974] ECR 837. Розміщена на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
9. Communication from the Commission “Mutual recognition in the context of the follow-up of the action plan for the single market” [COM(1999) 299 final – Not published in the Official Journal]. Повідомлення є на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
10. Communication from the Commission to the Council and the European parliament “Enhancing the implementation of the new Approach directives”, Brussels, 7.5.2003, COM (2003) 240 final, p. 6. Повідомлення є на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
11. Council Decision 93/465/EEC of 22 July 1993 concerning the modules for the various phases of the conformity assessment procedures and the rules for the affixing and use of the CE conformity marking, which are intended to be used in the technical harmonisation directives [OJ L 220 of 30/08/93 (OJ L 282 of 17/11/93)]. Директива є на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
12. Council Directive 85/374/EEC on product liability. Директива є на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
13. Council Directive 92/59/EEC of 29 June 1992 on general product safety [OJ L 228 of 11/08/92]. Директива є також на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.

14. Council Directive 93/68/EEC of 22 July 1993 amending Directives 87/404/EEC (simple pressure vessels), 88/378/EEC (safety of toys), 89/106/EEC (construction products), 89/336/EEC (electromagnetic compatibility), 89/392/EEC (machinery), 89/686/EEC (personal protective equipment), 90/384/EEC (non automatic weighing instruments), 90/385/EEC (active implantable medicinal devices), 90/396/EEC (appliances burning gaseous fuels), 91/263/EEC (telecommunications terminal equipment), 92/42/EEC (new hot-water boilers fired with liquid or gaseous fuels) and 73/23/EEC (electrical equipment designed for use within certain voltage limits) [OJ L 220 of 30/08/1993 P. 0001-0022]. Директива є на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
15. Council Resolution of 21 December 1989 on a Global Approach to Conformity Assessment [OJ C 10 of 16/01/90]. Наявна на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
16. Council Resolution of 7 May 1985 on a New Approach to technical harmonisation and standardisation [OJ C 136 of 04/06/85]. Розміщена на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
17. Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations. Amended by Directive 98/48/EC [OJ L 204 of 21/07/98], [OJ L 217 of 05/08/98]. Директива наявна на web-порталі законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/> – за вказаними реквізитами.
18. Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach.– Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.– 118 p. // <http://europa.eu.int/comm/enterprise/newapproach/newapproach.htm>
19. Kuznetsova O. External trade policy // European economic integration / Edited by Frank McDonald, Stephen Dearden.– FT Prentice Hall, 2003.– P. 327–336.
20. White paper from the Comission to the European Council on the completion of the internal market and mutual recognition (Milan, June 28–29, 1985), COM(85)310 final.

Статтю подано до редколегії
01.04.2008 р.